

ÒZBEKISTONDA MIKROIQTISODIYOTNING ÒRNI

Egamshukurova Norjamol Ravshanovna

Qarshi shahridagi Iqtisodiyot va Pedagogika Universiteti Axborot texnologiyalari va raqamli iqtisodiyot fakulteti Iqtisod yo'nalish 2-kurs talabasi

Annotatsiya: *Ushbu maqolada yurtimiz iqtisodiyotida mikroiqtisodiyotning o'рни hamda uning yuksalishi haqida so'z boradi.*

Kalit so'zlar: *Iqtisod, biznes, pozitiv mikroiqtisodiyot, normativ mikroiqtisodiyot, manfaat, iste'molchi, talab, sotib olish.*

Iqtisodiyotda barqaror o'sish sur'atlarini ta'minlash, investitsiya va biznes muhitini yanada yaxshilash, milliy manfaatlarimiz uchun eng qulay tarzda jahon iqtisodiyotiga integratsilashish, iqtisodiy faollik darajasini oshirish kabi vazifalar davlat tomonidan amalga oshiriladigan makroiqtisodiy siyosat samaradorligiga, uning ilmiy asoslanganligi hamda real voqelikni hisobga olib o'tkazilayotganligiga bog'liq.

Bizga ma'lumki, iqtisodiyotning tarkibiy qismi hisoblangan mikroiqtisodiyot jamiyatdagi cheklangan resurslardan alohida xo'jalik yurituvchi sub'ektlar va alohida iste'molchilar qay darajada foydalanishini o'rganadi. Ko'pchilik jamiyatlarda, resurslar millionlab iste'molchilar va ishlab chiqaruvchilarning birgalikdagi harakatlari yordamida taqsimlanadi. Shuning uchun ham mikroiqtisodiyotning vazifasi alohida olingan sub'ektlar tomonidan qaror qabul qilish jarayoni va o'zaro xatti-harakatlarini o'rganishdir: ular qancha ishlaydilar, ular nima sotib oladilar, ular qancha tejab qoladilar va ular qancha sarmoyalarini investitsiya qiladilar. Shu sababdan ham jamiyatning resurslarini boshqarish muhimdir, chunki bu resurslar cheklangan. Cheklanganlikning ma'nosi jamiyatdagi resurslar taqchil bo'lganligi uchun, jamiyat odamlar xohlaganday hamma tovar va xizmatlar bo'lishini ta'minlay olmaydi. Uy xo'jaligi o'zining har bir a'zosiga ular xohlagan har bir narsani bera olmagan kabi, jamiyat ham o'zining har bir a'zosini ular intilayotgan darajadagi hayot tarzining yuqori darajasi bilan ta'minlay olmaydi. Har qanday fan singari mikroiqtisodiyot fani ham kuzatilayotgan voqealarni tushuntirish. Mikroiqtisodiyot fani firma va uy xo'jaliklarining qarorlarini va ularning maxsus bozorlardagi o'zaro aloqalarini, firma va uy xo'jaliklarining iqtisodiy qaror qabul qilishi va ularning bozordagi o'zaro aloqalarini, raqobat va ishchilar daromadi qanchalik ularning hatti-harakatlariga ta'sir qilishini ham o'rganadi. Mikroiqtisodiyot fani makroiqtisodiyot bilan juda ham bog'liqdir, chunki, butun dunyoda sodir bo'layotgan iqtisodiy o'zgarishlar o'sha alohida individual sub'ektlarning iqtisodiy munosabatlarning mahsulidir. Makroiqtisodiy o'sishni mikrodarajadagi munosabatlarning uyg'unlashuvisiz tasavvur qilish qiyin. Misol qilib olsak, makroiqtisodiyotchilar davlat miqyosida tovar va xizmatlardan olinadigan daromad solig'ining ta'sirini o'rganishlari uchun, ular har bir xo'jalik yurituvchilarning tovar va xizmatlarni ayirboshlashga bo'lgan salohiyatini bilishlari zarurdir. Mikroiqtisodiyot va

makroiqtisodiyot bir biriga aloqador bo`lib o`xshab ketsa-da, ammo ikkisi alohida fandır. Chunki, ikkisi turli savollarga javob bo`ladi, har bir fanning o`zini alohida usullari mavjud bo`lib, ikkovi ham alohida fan sifatida bir biridan ajralgan holda o`rganiladi.

Mikroiqtisodiyot ayrim sub`ektlar faoliyati bilan bog`liq. Bular jumlasiga iste`molchilar, ishchilar, kapital, yer egalari, firmalar, ya`ni aslida iqtisodiyot amal qilishida muhim o`rin tutuvchi individ yoki xo`jalik sub`ektlari kiradi.

Mikroiqtisodiyot iqtisodiyotning quyi bosqichda qanday qilib va nima sababdan xatti-harakat amalga oshirilishini tushuntirib beradi. Masalan, iste`molchi nima uchun tovar sotib olishga jazm qildi; narx va daromad o`zgarishi tovar tanlashga qanday ta`sir etdi; firma ishchilari sonini qanday rejalashtiradi, ular qaerda, qancha ishlashi lozimligini aniqlaydi, shu kabilarni mikroiqtisodiyot tushuntirib beradi. Mikroiqtisodiyotning yana boshqa bir muhim jihati tarmoqlarda, masalan sanoat tarmoqlarida bozorlardan tashkil topgan eng yirik tuzilmalar hosil bo`lishida iqtisodiyot sub`ektlarining o`zaro munosabatlarini o`rganishdir. Mikroiqtisodiyot shu narsani, masalan, amerika avtomobil sanoatining tarixiy rivojlanish mantiqini, avtomobil bozorida ishlab chiqaruvchilar va iste`molchilar qanday o`zaro munosabatga kirishishlarini anglab olishga yordam beradi. Bu fan avtomobillarga narx qanday belgilanishini, avtomobil kompaniyalar yangi zavodlar qurilishiga qanday mablag`larni investitsiya qilishlarini, yiliga qancha avtomobil ishlab chiqarilishini tushuntirib beradi. Mikroiqtisodiyot ayrim firmalar va iste`molchilar faoliyatini o`rgangan holda sanoat tarmoqlari va bozorlar qanday faoliyat ko`rsatishini, bularning faoliyatiga boshqa mamlakatlardagi iqtisodiy sharoit va hukumat siyosati qay yo`sinda ta`sir etishini ochib beradi. Mikroiqtisodiy nazariyaning ikki ko`rinishi o`zaro farqlanadi:

- a) pozitiv mikroiqtisodiyot;
- b) normativ mikroiqtisodiyot

Mikroiqtisodiyot O'zbekiston iqtisodiyotida uy xo'jaliklari, firmalar va iste'molchilar kabi alohida iqtisodiy agentlarning xatti-harakatlari va qarorlar qabul qilishini tahlil qilish orqali muhim rol o'ynaydi. O'zbekistonda mikroiqtisodiyot dolzarb bo'lgan asosiy yo'nalishlar.

1. Talab va taklif tahlili: Mikroiqtisodiyot O'zbekistondagi turli bozorlarda talab va taklif kuchlarini tushunishga yordam beradi. Bu tahlil siyosatchilar va korxonalariga ishlab chiqarish, narx belgilash va resurslarni taqsimlash bo'yicha ongli qarorlar qabul qilishda yordam beradi.

2. Iste'molchilarning xulq-atvori: Mikroiqtisodiyot iste'molchilar qanday tanlov qilishlarini va ularning foydaliligini maksimal darajada oshirish uchun cheklangan resurslarini taqsimlashni o'rganadi. Iste'molchilarning xatti-harakatlarini tushunish O'zbekistondagi biznes uchun samarali marketing strategiyalarini ishlab chiqish va iste'molchilar talablarini qondirish uchun juda muhimdir.

3. Firmaning xatti-harakati va bozor tuzilishi: Mikroiqtisodiyot firmalarning xatti-harakatlarini, jumladan ishlab chiqarish qarorlari, xarajatlar tahlili va narx strategiyasini o'rganadi. Shuningdek, u mukammal raqobat, monopoliya va oligopoliya kabi turli xil bozor

tuzilmalarini tahlil qiladi. Bu bilim O'zbekistondagi siyosatchilarga bozorlarni tartibga solish va adolatli raqobatni rivojlantirishga yordam beradi.

4. Resurslarni taqsimlash va samaradorlik: Mikroiqtisodiyot mehnat, kapital va yer kabi resurslarni samarali taqsimlash haqida tushuncha beradi. U O'zbekistondagi siyosatchilarga resurslardan kam foydalanilayotgan yoki noto'g'ri taqsimlangan sohalarni aniqlashga hamda samaradorlik va samaradorlikni oshirish siyosatini amalga oshirishga yordam beradi.

5. Davlat siyosati tahlili: Mikroiqtisodiyot davlat siyosatining jismoniy shaxslar va korxonalariga ta'sirini tahlil qilishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. U O'zbekistondagi siyosatchilarga soliqqa tortish, subsidiyalar va tartibga solish kabi siyosatning turli variantlari xarajatlari va foydalarini baholashga hamda iqtisodiy o'sish va farovonlikni oshirish uchun asosli qarorlar qabul qilishga yordam beradi.

Umuman olganda, mikroiqtisodiyot O'zbekistonda iqtisodiy agentlarning xatti-harakatlari va bozorlar faoliyatini tushunish uchun asos yaratadi. U shaxsiy va siyosat darajasida qarorlar qabul qilishda yordam beradi, resurslarni samarali taqsimlashga va mamlakat iqtisodiyotining umumiy rivojlanishiga hissa qo'shadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Alimov A.M., Otaqozieva Z.M. Makroiqtisodiyot. M a'ruzalar matni. T.: 2008 y.
2. Egamberdiev E. Mikroiqtisodiyot. O'quv qo'llanma. F.: 2005 y.
3. Makroiqtisodiyot. Amaliy qo'llanma. Masalalar, testlar, vaziyatlar. T.: 2001 y.
4. Ishmuxammedov A.E., Djumayev Z.A., Jumayev Q.X. Makroiqtisodiyot. O'quv qo'llanma. T.: 2005 y. 192 b., 29 b.
5. D.Ahmedov, A.E.Ishmuxammedov. Makroiqtisodiyot. Darslik. T.: 2004 y.